

DELIKT KRÁDEŽE A JEHO TRESTÁNÍ V ČECHÁCH V DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Jan Ryba

Trestní ochrana majetkových poměrů je v každé etapě historického vývoje třídní společnosti podmíněna sociálně ekonomickými vztahy a je proto poskytována zcela v souladu s potřebami a zájmy vládnoucí třídy. Stěžejní úlohu při výkonu buržoazní státní moci, stejně jako každé jiné státní moci založené na třídně vykořisťovatelských principech, má zákonodárná úprava stíhání a trestání majetkových deliktů a její konkrétní uskutečňování policejními a justičními orgány.

Výskyt majetkové kriminality je společenským jevem, spočívajícím v porušení představ vládnoucí třídy o ochraně majetkových společenských vztahů, a to takových představ, které vládnoucí třída z titulu svého postavení ve společnosti sankcionuje formou obecně závazných právních norem.

Stíhání majetkových deliktů v buržoazní společnosti nebylo pouhou obranou společnosti proti obecné majetkové kriminalitě, ale vzhledem k zřetelné podmíněnosti výskytu majetkové kriminality sociálně ekonomickým vývojem bylo by i v rámci buržoazní zákonnosti součástí systému potlačování třídního boje ze strany buržoazního státního aparátu.¹⁾

V důsledku existence třídně rozdělené společnosti ovlivňuje zásadním způsobem zákonodárství a výkon soudnictví právní vědomí vládnoucí třídy a její představy o uspořádání společenských majetkových vztahů. S těmito představami a zájmy vládnoucí třídy, které nabývají formu obecně závazných a státem vynutitelných právních norem, se dostávají zcela zákonitě do rozporu názory a představy vykořisťované třídy o spravedlivém společenském systému. Tento rozpor právního vědomí

1) Srov. K. M a l ý , Policejní a soudní perzekuce dělnické třídy v druhé polovině 19. století v Čechách, Praha 1967, str. 6; t ý ž , Zločin a trest v české stavovské společnosti 15.-16. století, in Pocta akademiku V. Vaněčkovi k 70. narozeninám, Praha 1975, str. 85.

vládnoucí a vykořisťované třídy vyplývá z jejich antagonistického postavení ve státě a společnosti.²⁾

"Jaké důvody má proletář k tomu, aby nekradl? Je to sice velmi pěkné a lahodí to sluchu buržoazie, mluví-li se o 'posvátnosti vlastnictví' - ale pro toho, kdo žádný majetek nemá, odpadá posvátnost vlastnictví sama sebou. Peníze jsou bohem tohoto světa. Buržoza bere proletáři peníze, a tím z něho dělá praktického ateistu. Není tedy divu, když proletář svůj ateismus uplatňuje a nerespektuje posvátnost a moc pozemského boha," říká Bedřich Engels ve stati, v níž rozebírá postavení anglického proletariátu ve čtyřicátých letech minulého století.³⁾

Julius Fučík si klade v době všeobecné hospodářské krize v první polovině třicátých let otázku, jak je to možné, že milióny lidí, nemajících žádnou práci a tedy ani žádný výdělek, dosud žijí. Co je ale zachraňuje před smrtí hladem? "Kdyby byla dodržována pravidla tohoto řádu, musilo by půldruhého miliónu členů nezaměstnaných a nepodporovaných rodin být již mrtvo. Musili by zemřít, protože zákon nezná žádný stav mu odpovídající, v němž by mohli zůstat naživu. Jestliže toho půldruhého miliónu lidí ještě žije, jestliže se na ulicích, na silnicích, v lesích, v jeskyních a v nouzových barácích nevrší půldruhého miliónu mrtvých, je to nedopatření řádu, je to jeho porušení, je to nepořádek," konstatuje J. Fučík a dochází k závěru, že právě krádež, polní a lesní pych, jakož i pytláctví jsou nutnými prostředky obživy nezaměstnaných, mají-li si zachovat život, že "všichni ti nezaměstnaní, milióny nezaměstnaných, kteří nemají podporu, a přece ještě žijí, žijí z činů, jimiž přestupují zákony dané řádem".⁴⁾

Ke stejným závěrům dochází Bedřich Engels již v polovině minulého století v rozboru životních podmínek anglických dělníků a říká: "A když se proletářova nouze stupňuje až ke skutečnému nedostatku nejnutnějších životních potřeb, až k bídě a hladu, tu pokušení nedbat žádných ustanovení společenského řádu zesílí ještě více."⁵⁾

2) Srov. K. M a l ý , Česká dělnická třída a rakouský stát, AUC - Iuridica 4/1970, str. 297-310. Dále viz ZST, C 776/1894. Ke spisu je přiložen zabavený časopis "Omladina", který vyšel v Mostě 25. května 1894 (roč. I., č. 14). Důvodem zabavení byl článek P. Krapotkina "Pro mládež", v němž autor mimo jiné konstatuje, že "zákon však jest na straně majetníka a dá mu též za právo".

3) B. E n g e l s , Postavení dělnické třídy v Anglii, M a r x - E n g e l s , Spisy 2, str. 347.

4) J. F u č í k , Nesmrtelnost, Doba, roč. I., č. 1, 1. února 1934.

5) B. E n g e l s . op. cit., str. 347, srov. i str. 433, kde Engels píše: "Dělník žil v bídě a nouzi a viděl, že se jiným lidem vede lépe než jemu. Nešlo mu na rozum, proč právě on, který přece pro společnost dělá více než bohatý zahaleč, má takto trpět. Nouze mu ještě ke všemu pomohla překonat vštípenou úctu k majetku - a on kradl."

Je třeba si uvědomit, že představa spravedlnosti hladovějícího nezaměstnaného dělníka musela být zdaleka odlišná od zájmů a představ kapitalistického podnikatele. Bídou strádající dělníci a nezaměstnaní a nezaopatřenými rodinami se nutně brzo dostávali do konfliktu se společenským řádem, ostatně jim stejně cizím a nespravedlivým. Představy vykořisťované třídy o spravedlivém uspořádání společnosti se střetávaly se zájmy vládnoucí třídy chráněnými právním řádem. Z hlediska buržoazního práva jednali tito příslušníci vykořisťované třídy protizákonně, neboť se dopouštěli majetkových deliktů, zejména drobných krádeží, z hlediska svého vlastního vědomí však jednali pouze v zájmu zachování vlastního života a v podstatě si brali to, co jim bylo stejně vzato "legální" krádeží ve velkém, jakou bylo vykořisťování po celý jejich život.

Převaha majetkové kriminality v celkovém objemu trestné činnosti je charakteristickým znakem zločinnosti v buržoazní společnosti. Výjimku v tomto směru nečinily ani Čechy v období druhé poloviny 19. století, které zahrnuje jak léta dovršení průmyslové revoluce spojené s vysokou hospodářskou konjunkturou, tak i období hospodářské krize a široké nezaměstnanosti, které již signalizuje přerůstání kapitalismu volné soutěže v monopolistický kapitalismus.

Bude nás zajímat, jak tyto nové společenské a hospodářské jevy ovlivnily postavení třídy námezdně pracujících a majetkovou kriminalitu, která se stávala stále v širším měřítku odrazem nedostatečných životních podmínek a která se projevovala nejčastěji formou krádeže. Předmětem pozornosti proto bude zobrazení sociálně ekonomické podmíněnosti výskytu nejčastěji páchaného a odsuzovaného majetkového deliktu - krádeže a projevu třídnosti justice při jejím stíhání a trestání, a to v období, které v Čechách představuje předimperialistickou etapu kapitalismu.

I

Vývoj trestního zákonodárství v habsburské monarchii za absolutismu přesvědčivě vyjadřuje úzké třídní zájmy vládnoucí feudality na zachování, ochraně a upevnění feudálních majetkových poměrů.

Pozornost zasluhuje nejprve Nové útrpné a hrdelní právo Josefa I., vyhlášené jednotně a společně pro Čechy, Moravu a Slezsko německy v roce 1707 a česky v roce 1708 (Constitutio Criminalis Josephina). Tento trestní zákoník, jehož platnost vzhledem k dosavadnímu domácímu právu byla v podstatě subsidiární,⁶⁾ měl za úkol překonat odlišnosti práv jednotlivých zemí, jakož i jednotlivých stavů.

Za krádež považovala Josefina "obmyslné a listné věci cizí mohovité dotýkání proti povolení pána té věci". Těžší případy krádeže trestala "provazem na hrdle", menší krádeže, jakož i krádeže mezi rodiči a dětmi, mezi manželi a blízkými přáteli se již neměly trestat hrdelně.⁷⁾ Smrtí se pak obvykle měly potrestat případy tzv. svatokrádeže.⁸⁾

Hrdelní právní řád Marie Terezie (Constitutio Criminalis Theresiana), který byl vydán v roce 1768 pro všechny "dědičné" země za účelem sjednocení trestního práva a procesu, zrušil již všechny dosavadní trestní zákony a obyčeje a stanovil svou výlučnou působnost pro posuzování trestného jednání.⁹⁾

Krádež neboli "přečinění zlodějstva" byla podle Tereziány z hlediska procesní příslušnosti obyčejně hrdelním zločinem. Z tohoto pravidla však znala Tereziána dvě výjimky. Pokud pachatel nespáchal krádež více než dvakrát a výnos krádeže nepřesahoval 10 zlatých, anebo pokud se jednalo o případy krádeže mezi rodiči a dětmi, manželi nebo mezi nejbližšími přáteli, podléhaly spáchané krádeže nikoli hrdelnímu řízení, nýbrž vyšetřování a potrestání příslušnou městskou vrchností.

V ostatních případech, jestliže krádež vynášela přes 10 zlatých, nebo sice nedosahovala této sumy, ale byla pachatelem spáchána již potřetí, anebo jestliže krádeže mezi přáteli a manželi doprovázely "stížující okolostojíčnosti", mělo se proti pachateli "hrdelně pokračovati".¹⁰⁾

Pro stanovení hranice mezi těžšími krádežemi spojenými s přitěžujícími okolnostmi a lehčími krádežemi byla rozhodující výše 25 zlatých (florenů) a skutečnost, že krádež byla týmž pachatelem spáchána potřetí. Těžší případy krádeže se trestaly smrtí provazem. Lehčí krádeže, které byly sice hrdelní a jejichž výnos tudíž přesahoval výši 10 zlatých, ale které nevynášely 25 zlatých, ani nebyly třikrát opakované, jakož i krádeže mezi rodiči a dětmi, manželi a blízkými přáteli, jestliže by na základě přitěžujících okolností měly povahu hrdelního zločinu, a dále "zpronevěřilé a krádežné zatutlání cizího svěřeného statku" se měly potrestat trestem přiměřeným způsobu a okolnostem spáchání takového deliktu.¹¹⁾ Za krádež odpovídali rovněž pa-

6) Viz articulus I., § 1 a articulus III. CCJ.

7) Articulus XIX., § 28 CCJ: Za těžší případy krádeže považovala Josefina krádeže, které vynášely přes 15 fl. (florenů = zlatých), anebo sice méně, avšak byla již pachatelem spáchána potřetí nebo popsáným zvláštním způsobem (v noci, na dobytku z obecní pastviny apod.).

8) Articulus XIX., § 30 CCJ.

9) Viz uvozovací řeč CCT.

10) Čl. 94, § 3 CCT.

11) Viz CCT, čl. 94, § 10, za třetí.

chatelé, kteří "svěřený cizí statek zlolestným způsobem promrhají", a dále i ti, kteří "akrze šibalskéouskoky, podvod a lest bližního o jeho statek připravují".¹²⁾

V širokých ustanoveních o krádeži přiznává Tereziána rovněž určité polehčující okolnosti, na jejichž základě má být hrdelní trest promínut a zloděj má být potrestán mírněji. Takovou polehčující okolností je případ, kdy zloděj kradl ze značné chudoby nebo při velké nouzi věci k obživě nebo oděv, přičemž nebyl schopný k práci, i kdyby snad chtěl pracovat.¹³⁾

Začátek nové epochy trestního zákonodárství v habsburské monarchii je spojen s josefinským trestním zákonem z roku 1787, na němž jsou patrné vlivy tehdejší osvícenské doby.¹⁴⁾ Tento zákoník trestal již mnohé delikty mírněji, především odstranil trest smrti s výjimkou případu stanného práva.

Krádež se stala podle § 156 prvního dílu josefinského trestního zákona kriminálním zločinem, který podléhá kriminálnímu řízení, jestliže cena ukradeného statku nebyla nepatrná, což znamená, že musela převyšovat hranici 25 zlatých vídeňské míry, nebo jestliže při nepatrné ceně byla krádež provázena taxativně vypočtenými přitěžujícími okolnostmi.

Krádež měla být trestána podle své povahy kriminálního zločinu:

a) dočasným tuhým vězením v prvním stupni a veřejnou prací v případě, že nebyly dány žádné přitěžující okolnosti,

b) dočasným vězením ve druhém stupni spojeným s veřejnou prací v případě, že byla krádež spáchána způsobem v trestním zákoně zvlášť uvedeným,

c) v některých případech, jednalo-li se o zvláštní přitěžující okolnosti, trvalým vězením prvního stupně.

Podle § 162 prvního dílu mělo být pouhé odcizení dříví ve volných neohrazených lesích vyšetřováno a potrestáno politickými a nikoli kriminálními úřady.

Jestliže cena ukradené věci vcelku nepřesahovala 25 zlatých podle vídeňské míry, byl zloděj vinen ve smyslu § 29 druhého dílu krádeží, která měla povahu politického zločinu, pokud pachatelovo jednání ne-

12) Čl. 94, §§ 4 a 5 CCT.

13) Čl. 94, § 12 CCT.

14) Srov. V. V a n š ě k , Dějiny státu a práva v Československu, 2.vyd., Praha 1970, str. 290; H. L a m m a s c h , Grundriss des Strafrechts, Leipzig 1906, str. 5; A. M i ř i č k a , Trestní právo hmotné, Praha 1934, str. 7-8; J. P r u š á k , Rakouské právo trestní, díl všeobecný, Praha 1912, str. 12; M. S t i e b e r , Dějiny veřejného práva v střední Evropě, III. kniha: Právo trestní, Praha 1933, str. 96.

provázely některé přítěžující okolnosti, které samy o sobě činily krádež kriminálním zločinem.

Nehledě na cenu ukradené věci mělo povahu politického zločinu:

a) odcizení dříví ve volných neohrazených lesích,

b) pytláctví,

c) drobné krádeže zemědělských plodin na otevřených polích.

Zpronevěru zařazuje trestní zákon Josefa II. stále ještě po vzoru předchozí úpravy do skutkové podstaty krádeže. § 157 prvního dílu výslovně říká, že krádeží je vinen také ten, kdo zadrží a přivlastní si cizí statek jemu svěřený do úschovy, opatrování, k prodeji nebo k zpracování. Z ustanovení, které vypočítává jednotlivé druhy krádeže a stanoví za ně jednotný trest, přímo vyplývá, že za zločin krádeže se považuje ukradení svěřeného statku, ať už je zeměknížecí nebo soukromý.

Významným mezníkem pro vývoj trestního práva u nás a zejména úpravy trestání majetkových deliktů včetně krádeže je vydání nového trestního zákona v roce 1803.¹⁵⁾ Jde již o trestní právo, které vcelku ve stejné podobě i přes svou revizi v roce 1852 u nás platilo po celou epochu kapitalismu. Tento trestní zákon byl vydán již pod patrným vlivem rozvíjejících se kapitalistických vztahů, vedle toho však i pod vlivem reakce absolutistické monarchie na tehdejší revoluční změny v Evropě a plně vyhovoval třídním zájmům vládnoucí aristokracie, jakož i třídním zájmům silící buržoazie. Heinrich Lammasch, přední rakouský teoretik trestního práva z období přelomu 19. a 20. století, charakterizuje trestní zákon z roku 1803 slovy, že na svou dobu je to "ein legislatives Meisterwerk, welches auch im Auslande hohe Anerkennung fand".¹⁶⁾

Krádež mohla být podle své závažnosti ve smyslu trestního zákona z roku 1803 kvalifikována buď jako přečinění neboli zločin, nebo jako těžký policejní přestupek, jednalo-li se o "krádeže menší vážnosti". Počínaje rokem 1803 je vedle krádeže samostatně upravena skutková podstata zpronevěry, i když ji tento trestní zákon považuje za "okrádání neboližto kradí odcizování", tedy za krádež jmění, které bylo pachateli svěřeno.

Strukturu úpravy majetkových deliktů včetně krádeže zachovala v podstatě i revize platného trestního zákona v roce 1852, tj. trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř. z.

15) Trestní zákon z roku 1803 byl u nás vydán česky v roce 1804 pod názvem "Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky".

16) Viz H. L a m m a s c h , op. cit., str. 5.

II.

Z rakouských soudních statistik vyplývá, že nejčastěji se vyskytující majetkovým deliktem byla po celé období druhé poloviny 19. století krádež. Zločin krádeže často dosahoval výše 60-70 % všech spáchaných zločinů včetně nemajetkových. Vzniká proto otázka, co je příčinou této delikvence, jaké je sociálně třídní složení pachatelů krádeží a konečně jakým způsobem ovlivňují sociálně ekonomické poměry výskyt krádeží v určitých obdobích.

Ze statistických pramenů je možno zjistit, že převážnou většinu krádeží páchali lidé nemajetní. Pouze na malém počtu tohoto deliktu se podíleli lidé s nějakým majetkem, popř. i lidé majetní.

Mezi nemajetnými pachateli byli zejména námezdní dělníci, osoby bez určitého stálého výdělku (např. nádeníci), pomocné pracovní síly, tovaryši, sloužící a další skupiny nemajetných osob.

Nejvíce pachatelů majetkových deliktů pocházelo po celé období druhé poloviny minulého století z řad námezdně pracujících a nezaměstnaných. Vedle osob dohnaných k porušování právního řádu svou bídou a hladem existovala mezi pachateli majetkových trestných činů i početná vrstva lidí, kteří byli sice schopni pracovat, popř. měli i možnost výdělku, ale práci se vyhýbali a životní potřeby si opatřovali zakázaným způsobem.¹⁷⁾ Početní rozsah a sociální podmíněnost výskytu této vrstvy buržoazní společnosti je však již předmětem sociologických a kriminologických průzkumů.

Při studiu vývoje majetkové kriminality od šedesátých let až do konce 19. století zjistíme u výskytu krádeží pohyb, v němž se odrážejí sociálně ekonomické podmínky tehdejší doby, a to zejména jejich vliv na třídu námezdně pracujících včetně nezaměstnaných.

Léta hospodářské konjunktury 1867-1873 jsou v českých zemích obdobím prudkého rozvoje obchodního podnikání a spekulace, jsou obdobím dovršení průmyslové revoluce spočívající v převládnutí tovární strojové velkovýroby. V šedesátých letech a na počátku let sedmdesátých se zvyšuje neustále počet lidí, kteří opouštějí venkov a soustřeďují se do větších průmyslových měst. Vytváří se početně silná třída námezdních dělníků. Ovšem ani prudký hospodářský rozvoj nemohl pojmout všechny tyto pracovní síly, a proto narůstá i počet nezaměstnaných. Vzniká problém tuláctví, který rakouské zákonodárství řeší přípravou a vydáním represivního protituláckého zákona v letech 1872-1873.¹⁸⁾

17) Srov. Z. Š o l l e , České země v období rozmachu kapitalismu a nástupu imperialismu (1868-1914), Praha 1956; J. J a n á k , Příčiny vzniku předlitavské sociální správy, Universita J.E. Purkyně, Brno 1970.

18) Č. 108/1873 ř. z. K tomu srov. J. J a n á k , Rakouský protitulácký zákon z roku 1873 jako pokus o řešení společenských důsledků průmyslové revoluce, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university (C), 16 (1969).

v roce 1873 propuká dosud nejtěživější hospodářská krize, která s sebou přináší nezaměstnanost a bídu. Na základě protituláckého zákona je prováděna rozsáhlá soudní perzekuce, namířená převážně proti nezaměstnaným dělníkům hledajícím marně práci v průmyslu. Počet odsouzených za potulku dosahuje nejvyšší míry v průmyslových oblastech, kde se hlavně pohybovalo množství nezaměstnaných dělníků.¹⁹⁾

Hospodářská krize, zhoršující se sociální postavení dělnické třídy a rostoucí nezaměstnanost po roce 1873 má zákonitě za následek vzestup majetkové kriminality, zejména růst počtu spáchaných krádeží.

V letech 1876-1877 prudce stoupá počet přestupků krádeže, odsuzovaných okresními soudy. V následujících letech dochází i přes určité výkyvy k poklesu ročního výskytu tohoto deliktu, přičemž teprve v letech 1888-1889 se vyrovnává počet odsouzených přestupků krádeže s výší z doby na počátku krize. V devadesátých letech se potom roční výskyt přestupkových krádeží dále snižuje.²⁰⁾

Také počet spáchaných a odsouzených zločinů krádeže se zvyšuje s průběhem krize a nerůstající nezaměstnaností, a to již v letech 1873-1874, kdy dosahuje svého vrcholu. Této výše pak počet odsouzených zločinných krádeží dosahuje celkem ještě dvakrát v letech 1877 a 1881. Po roce 1881 dochází k definitivnímu poklesu ročního výskytu tohoto deliktu, přerušnému pouze v letech 1891-1892.

Nabízí se otázka, co způsobuje skutečnost, že po odeznění hospodářské krize a deprese, která trvala od roku 1873 zhruba do roku 1879, počet přestupkových krádeží ročně odsuzovaných v osmdesátých letech klesá jen mírně na rozdíl od prudšího poklesu ročně odsuzovaných zločinů krádeže po roce 1881, a to ještě s určitými výkyvy znamenajícími přechodné zvýšení této delikvence.

Jak se zdá, je to způsobeno především tím, že sociální postavení proletariátu se ani po odeznění nejhlubších důsledků hospodářské krize nezlepšuje a ani v osmdesátých letech se podstatně nezvýšila zaměstnanost, takže masa nezaměstnaných dělníků z doby krize se stává stálou armádou nezaměstnaných v průběhu posledních dvou desetiletí minulého století.²¹⁾ Další příčinou tohoto jevu pak patrně byl rychlý růst počtu obyvatelstva v šedesátých a sedmdesátých letech v průmyslových městech, v nichž se obecně vyskytovalo největší procento majetkových deliktů. Dále je nutné mít na mysli také jiné společenské a hospodářské vlivy, jako např. období neúrod, agrární krizi od poloviny sedmdesátých let apod.

19) Srov. J. J a n á k , Příčiny vzniku předlitavské sociální správy, zejm. str. 145 a násl.; Z. Š o l l e , České země v období rozmachu kapitalismu ..., zejm. str. 9 a 27.

20) Srov. J. J a n á k , Rakouský protitulácký zákon ..., str. 90 a 93.

21) Srov. Z. Š o l l e , České země v období rozmachu kapitalismu, str. 27.

V dochovaném archívním materiálu najdeme celou řadu soudních spisů, týkajících se trestních řízení s pachateli krádeží. Početnou skupinu mezi nimi tvoří případy krádeží páchaných z nouze a chudoby. Jejich počet v poměru k celkové výši odsouzených majetkových deliktů však dnes nelze odpovědně zjistit z toho důvodu, že archívní fondy po mnoha skartacích obsahují pouze vybrané reprezentativní množství jednotlivých trestných činů a buržoazní statistiky se sociálními příčinami kriminality příliš nezabývaly.

Předmětem krádeží páchaných z bídy bývá nejčastěji šatstvo a prádlo, potraviny, maso a drůbež, peníze a popř. i jiné předměty každodenní životní potřeby. Vedle krádeží z nouze a bídy se samozřejmě vyskytovaly i krádeže páchané z pouhé ziskuchtivosti. Byly to krádeže šperků, hodinek a opět i krádeže peněz a věcí domácí potřeby.²²⁾

Skutečnost, že k majetkové zločinnosti, zejména ke krádežím bývají pachatelé dohnáni značnou chudobou jimi samotnými nezaviněnou, si v některých případech uvědomují i soudní orgány a v rozsudcích k tomu přihlížejí jako k polehčující okolnosti.²³⁾ Tato polehčující okolnost bývá však mnohdy vzápětí eliminována okolností přitěžující, spočívající v tom, že pachatel bývá často recidivistou. V prosinci 1860 byl takto odsouzen zemským soudem trestním v Praze 26letý kovářský tovaryš za krádež šatstva spáchanou v nouzi "pouze" na osmáct měsíců těžkého žaláře. Soud mu sice připočetl podle § 46 písm. f) tr. z. k dobru, že zločin spáchal v těžké chudobě, přitěžující okolností však byla předchozí pachatelova majetková trestná činnost.²⁴⁾

Nedostatečné životní podmínky a nedostatek potravin v Praze a jejím okolí byly též příčinou karlínských událostí v září 1866. Pobyt pruských vojsk v Čechách po prohrané prusko-rakouské válce značně narušil hospodářství v zemi, což bylo mimo jiné příčinou vzniku masové nezaměstnanosti a nedostatečného zásobování. V Praze zesílilo sociální napětí. Městská správa se snažila zmírnit vzniklou nezaměstnanost organizováním některých nouzových stavebních prací.

Na počátku roku 1867 proběhlo před zemským soudem trestním v Praze přelíčení s účastníky zmíněných událostí, při nichž davy lidí vybraly

22) Srov. ZST, C 222/1860; ZST, C 35/1865; ZST, C 28/1870 (jedná se o případy krádeží šatstva z nouze); dále ZST, C 19/1883 (zločin krádeže šperků); ZST, C 359/1886 (zločin krádeže peněz, který spáchala služebná).

23) Srov. ZST, C 201/1860. Jde o případ barvířského dělníka z Prahy, jenž odciplil svému zaměstnavateli hedvábní, které pak prodával. Za tento zločin krádeže byl odsouzen rozsudkem ZST k trestu těžkého žaláře na dobu 4 týdnů, zostřenému navíc dvojnásobkem. Soud přihlédl podle § 46 písm. f) tr. z. k významné polehčující okolnosti, jakou je chudoba pachatele, a dále podle § 55 tr. z. vzal ZST ohled na nevinnou pachatelovu rodinu včetně jeho dvou nezaopatřených dětí a snížil trest pod dolní hranici trestní sazby stanovené obecně v § 178 tr. z.

24) ZST, C 209/1860.

některé zásoby potravin, zakoupené různými spekulanty od pruských vojsk, ohystajících se na odchod z Prahy.

Prvním případem, který tvořil předmět obžaloby, bylo vydrancování vozů se zásobami slaniny, kterou obchodník Wolf Löwy odkoupil levně od Prusů a 1. září 1866 převážel do svého karlínského skladiště. Hromadnou krádeží prý Löwy utrpěl škodu ve výši 1925 zlatých.

Dále byly předmětem obžaloby události ze 17. září 1866. Obchodníci Benedikt Fürth a Šimon Jakub Bunzel složili do najetého skladiště poblíž hostince U červené hvězdy v Karlíně zásoby potravin v ceně asi 14 000 až 15 000 zlatých, které koupili od Prusů. Mezi lidem vznikla mezitím fáma, že zásoby byly určeny pruským králem k levnému prodeji chudému pražskému lidu a že je nyní skoupili spekulující obchodníci. V Karlíně se shromáždil dav lidí a sociální napětí vyvolané jejich bídou vyvrcholilo dobýváním skladiště a vypáčením jeho dveří. V tu chvíli však již zakročilo karlínské obecní zastupitelstvo a s pomocí městské stráže a pruského vojska vzniklou situaci likvidovalo. Několik pachatelů bylo tehdy zatčeno a obžalováno z krádeže.

Po provedeném přelíčení ZST rozhodl 1. února 1867 rozsudkem, v němž dva pachatele osvobodil ze zločinu krádeže, avšak odsoudil je k tuhému vězení na 14 dnů za přestupek krádeže, další dva pachatele uznal vinnými zločinem pokusu krádeže a odsoudil je k těžkému žaláři, jednoho na dobu 6 měsíců, druhého na 4 měsíce. Další dva pachatelé byli osvobozeni pro nedostatek důkazů, přičemž jeden z nich byl ale odsouzen za přečin shluknutí k tuhému vězení na 5 měsíců.²⁵⁾

Jak události charakterizovaly mladočeské Národní listy? Pokud jde o pravé původce výtržností, totiž ony spekulanty, kteří při obecně známé bídě obyvatelstva skoupili od pruských vojsk potraviny, o těch se prý není třeba sířit, neboť "počínání jejich budiž zůstaveno prostě soudu veřejnosti". Na druhé straně o davu lidí hladem dohnaných k hromadnému odcizování potravin nešetří noviny slovy "rozdrážděná chátka", "výtržníci" apod.²⁶⁾

Sociálními příčinami majetkové kriminality se zabývalo mnoho kritických úvah již v tehdejší buržoazní společnosti. Reagují na ně, i když samozřejmě po svém, úřady buržoazního státního aparátu, všímají si jich však i někteří buržoazní teoretikové trestního práva.

"Když nesmím žebroti, musím krásti, hájí se ten, kdož bídou a nedostatkem k zoufání jest dohnán," konstatuje ke konci 19. století

25) Srov. ZST, C 414/1866, Národní listy 18. září 1866, 1. února 1867 a 2. února 1867.

26) Národní listy 18. září 1866.

Alois Zucker,²⁷⁾ představitel tzv. klasické školy, v jehož statích se někdy projevoval "vliv módního tehdy sociologizování".²⁸⁾

Na rozdíl od mnoha jiných buržoazních teoretiků si A. Zucker při hodnocení kriminality ve společnosti uvědomoval určitý zákonitý vztah mezi nezaměstnaností a počtem spáchaných krádeží a pokles majetkových deliktů v Praze v zimě 1890-1891 proto dává do souvislosti s povodní a zemskou výstavou, které poskytly ve větší míře pracovní příležitosti.

Zucker zcela otevřeně kritizuje nedokonalost nového protituláckého zákona č. 89/1885 ř. z., který rozšířil okruh osob, na něž mohlo být vzneseno obvinění z tuláctví, žádá jeho změnu a poukazuje na to, že zatýkání a trestání žebráků a tuláků na jedné straně a bída a nedostatek na straně druhé dohánějí tyto lidi k drobným krádežím nezbytných životních potřeb.²⁹⁾

Vzniká otázka, jaký je vlastně vztah vykořisťované třídy nemajetných námezdních dělníků a nezaměstnaných k buržoaznímu soukromému vlastnictví. Domnívám se, že lidé nevlastníci žádný majetek a denně vykořisťovaní, kteří často sotva užijí své rodiny, nutně musí ztratit jakýkoli respekt před soukromým vlastnictvím vykořisťující vládnoucí třídy.

Pohled na příčiny majetkové kriminality ze strany vykořisťované třídy musí být zákonitě odlišný od nazírání buržoazie. Dělnické noviny a časopisy často ostře reagovaly na rozpor mezi zákonností "zlodějství ve velkém", kterého se denně dopouštěli vykořisťováním námezdně pracujících kapitalističtí podnikatelé, a nespravedlivě vysokými tresty, které buržoazní justice ukládala nezaměstnaným a chudákům, hladem a zimou dohnáným ke krádeži potravin, uhlí nebo šatstva.

Zabavený "Kladenský horník a hutník" z 1. prosince 1893 porušil "veřejný pokoj a řád" otištěním článku T. Hořovského, v němž autor upozorňuje na skutečnost, že "pravých zlodějů jest mnohem větší počet, vzpomeneme-li na zlodějství 've velkém!' - to však dnešní zákonité opatření - nezná. Dnes je chudás - třeba k př. horník, jde-li v zimě si pro kousek uhlá, který s nasazením života navenek vyrábí, vězněn a páni uhlobaroni okrádají horníka po celý čas o zdraví, a o mzdu kterou si za 15 a delší hodinovou dobu pracovní vydře, a jde-li si pro kousek uhlá - je zloděj! dostane se mu žaláře a uhlobaron okrade-

27) A. Zucker, Kriminalistické črty zejména se zřetelem k zločinné a zpustlé mládeži, Praha 1894, str. 15.

28) V. Vaněček, Představitelé české právní vědy v letech 1882-1900, Právník 1953, str. 37.

29) A. Zucker, tamtéž, str. 14-15.

li hornictvo každoročně o tisíce - válí se v pohovkách při šampaňském".³⁰⁾

Je to nezaměstnanost a bída, které vede ke krádežím, polnímu a lesnímu pychu a pytláctví, jakožto krajním prostředkům získání základních životních potřeb. Tím lze vysvětlit i otázku, proč právě krádež je nejčastěji se vyskytujícím trestným činem v buržoazní společnosti v období druhé poloviny minulého století, zejména pak v průběhu hospodářské krize sedmdesátých let a jejího velmi pomalého odeznívání v oblasti životních podmínek dělnické třídy v letech osmdesátých.

Jinak ovšem viděli příčiny majetkové kriminality příslušníci buržoazie a právní teoretikové stojící zcela ve službách vládnoucí třídy. Není vzácností nalézt v Právniku ze šedesátých let článek, který seznamuje čtenáře se soudním řízením proti dvěma zlodějům, a to v daném případě běžným sociálním živlům a recidivistům, a zasvěceně vypráví, že tito zlodějové "jsou členové roty pěti mužův, kteří provádějící zásady komunistické kredli, kdekoliv jim příležitost se naskytla".³¹⁾

Třídnost ochrany majetku pociťovali příslušníci dělnické třídy a sociálně demokratické strany sami na sobě zejména tehdy, když jim byly zabavovány při domovních prohlídkách knihy, socialistické noviny a brožury a jiné věci, které byly posílány k zemskému soudu v Praze, kde se nenávratně ztrácely.³²⁾

Třídní aspekty majetkové kriminality a trestání majetkových deliktů, jakož i potlačování dělnického hnutí soudy buržoazního státu vyplývají názorně přímo ze studia archívního soudního spisového materiálu.

Před porotou zemského soudu v Praze proběhlo např. i řízení s účastníky kladenské stávky a demonstrací s ní spojených v červnu 1889, dobře známých z románu Marie Majerové "Siréna".

V průběhu demonstrací došlo k vytlučení oken na obecním úřadě, v jehož budově sídlil také okresní soud. Byl vypleněn dům horního ředitele Bachra a byt starosty Hraběte. Obžalovaným pak byly kladeny za vinu vedle zločinu pozdvižení majetkové delikty, a to zločin veřejného násilí, spáchaný jednak násilným vpadnutím do cizího nemovitého stat-

30) Srov. k tomu ZST, C 1295/1893. Ke spisu jsou přiloženy zabavené časopisy horníků a hutníků "Kladenský horník a hutník" a mostecký "Na zdar" ze dne 1. prosince 1893, které obsahují "závažný" článek T. H o ř o v s k é h o "Eldorado zkažených existencí".

31) Právník 1866, str. 174, k tomu viz V. V a n ě ě k , České právnictví za kapitalismu, Praha 1953, str. 42.

32) Srov. J. B e r n á š e k , Obrázky z prvních dob dělnického hnutí, Praha 1957, str. 177-178.

ku, jednak zlomyslným poškozením cizího majetku, a dále především zločiny a přestupky krádeže.³³⁾

Ukázku třídního pojetí výkonu justice poskytuje také trestní případ projednávaný zemským soudem v Praze v roce 1894. Jednalo se o zcela běžný pokus vykradení výkladní skříně zlatnického obchoďu v Praze na Uhelném trhu. Přistižený pachatel byl odveden na policejní ředitelství, kde strávil v separaci noc. Před pozdějším výsledkem byly u něho nalezeny na kousku papíru napsané socialistické písně, které ho v separaci naučil spoluvězeň. Celé další vyšetřování víceméně ponechává stranou obyčejný případ krádeže a veškeré úsilí vyšetřujícího soudce se najednou soustřeďuje na zjištění osoby, která nadiktovala pachateli oně krádeže tyto písně, jimiž "líčen jest lid dělnický jako třída mučedníků třídou majetnou tyraně a potlačená i podněcuje se zároveň dělnický lid, aby se vzpamatoval".³⁴⁾

III.

Krádež mohla být kvalifikována soudem na základě zhodnocení částky nebo ceny ukradené věci, nebo nebezpečné povahy tohoto trestného činu, anebo vlastnosti ukradené věci, nebo vlastnosti pachatelovy buď jako zločin, nebo jako přestupek. Přestupek krádeže byl podle trestního zákona v subsidiárním poměru ke zločinu krádeže. Trestní zákon z roku

33) Srov. ZST, C 372/1890. Obžalobu ze zločinu pozdvižení podle §§ 68-70 tr. z. porotci zamítli u všech obžalovaných a uznali řadu z nich vinnými pouze přechodem shluknutí podle §§ 280 a 283 tr. z. Nad mnoha obžalovanými byly hlavně vynešeny tresty za zločin veřejného násilí, spáchaný násilným vpadnutím do cizího nemovitého statku (§ 83 tr. z.) a zlomyslným poškozením cizího majetku (§ 85 písm. a) tr. z.), za zločin krádeže (§§ 171, 173, 174 II. tr. z.) a za přestupek proti bezpečnosti majetku, spáchaný formou méně závažné krádeže (§ 460 tr. z.). Srov. k tomu K. M a l ý, Policejní a soudní perzekuce ..., str. 127 a Z. Š o l l e, Dělnické stávky v Čechách v druhé polovině XIX. století, Praha 1960, str. 292-293.

34) Srov. ZST, C 1232/1894, obžalovací spis. Pachatel pokusu o krádež byl za tento delikt a vedle toho i za potulku odsouzen do těžkého žaláře na 18 měsíců, zostřené měsíčně dvěma posty, zároveň však byl zproštěn spoluviny na přečinu proti veřejnému pokoji a řádu. Osmáctiletý nádeník, který byl usvědčen, že svému spoluvězni v separaci na policejním ředitelství částečně nadiktoval a částečně též sám napsal uvedené "velezrádné" písně (mimo jiné se jednalo o píseň "Pryč s tyrany a zrádci všemi"), byl obžalován a odsouzen za přečin proti veřejnému pokoji a řádu podle § 302 tr. z., protože prý těmito písněmi podněcoval k zášti proti majetné třídě občanské společnosti. Aby byla dokázána jeho vina, navrhlo státní zastupitelství jako svědka pouze jednu osobu z několika vyslechnutých, které pobývaly v kritickou dobu s oběma společně v téže separaci. Síla obžaloby se tedy zakládala jen na výpovědi jediného svědka, ačkoli, jak vyplývá z vyšetřovacích protokolů, ostatní svědci vypovídali v tom smyslu, že nic neslyšeli ani neviděli, že o ničem nevědí apod. Srov. k tomu Národní listy 25. října 1894.

1852 podrobně upravoval uvedené čtyři okruhy podmínek, za kterých se stávala krádež zločinem, a to při splnění alespoň jedné z nich. Jako přestupky se měly trestat všechny krádeže, které nemohly být trestány jako zločiny podle příslušných ustanovení trestního zákona.³⁵⁾

Ze soudní statistiky plyne, že přestupkových krádeží se ročně vyskytovalo zhruba desetkrát více než zločinů krádeže, přičemž zahrnovaly absolutní většinu všech spáchaných a okresními soudy odsouzených majetkových přestupků. Pohyb počtu osob ročně odsuzovaných okresními soudy za přestupek krádeže proto nejvěrněji zobrazuje vztah sociálních poměrů námezdně pracujících a nezaměstnaných k majetkové delikvenci.³⁶⁾

Poměrně přesnou definici skutkové podstaty krádeže obsahuje § 171 tr. z. z roku 1852. Tato definice přináší oproti předcházejícím rakouským trestním zákonům, zejména trestnímu zákonu z roku 1803, změnu nazírání na předmět krádeže. Zatímco dříve se pro něj používalo pojmu "statek", nový trestní zákon z roku 1852 zaměnil toto slovo za výraz "věc".³⁷⁾

Stěžejní význam pro posouzení krádeže jako zločinu měla hodnota odcizené věci. Byla-li větší než 25 zlatých,³⁸⁾ stávala se krádež automaticky zločinem. Hranici 25 zlatých převzal trestní zákon z roku 1852 beze změny z předchozího trestního zákona z roku 1803 bez ohledu na postupné zvýšení hladiny cen zboží za uplynulé půlstoletí.³⁹⁾ Z hranice 25 zlatých vycházely dokonce i trestněprávní předpisy před rokem 1803, a to josefinský trestní zákon z roku 1787 při posuzování, zda krádež naplňuje znak kriminálního, anebo pouze politického zločinu, a před tímto zákonem i Tereziáns. Tato skutečnost, která se týká

35) Viz §§ 171-180, 185-189, 460, 462-466 tr. z. č. 117/1852 ř. z.

36) Stíhání a trestání přestupků krádeže spadalo pravidelně do agendy okresních soudů. Jen zcela malé procento přestupků krádeže bylo odsouzeno vyššími soudními instancemi, a to výjimečně v důsledku konkurence tohoto přestupku se zločinem nebo přečinem, anebo tehdy, jestliže určitá osoba byla obžalována pro zločin nebo přečin, ale uznána vinnou pouze za přestupek.

Srov. k tomu Oesterreichische Statistik, VI. Band, 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege ... im Jahre 1882, Wien 1886, Einleitung, str. XLI a násl. Např. v roce 1882 bylo v Čechách odsouzeno za přestupek krádeže okresními soudy 35 891 osob a soudními dvory (tj. vyššími soudními orgány) 374 osob.

37) Srov. J. K a l l a b, Předmět krádeže dle práva rakouského, Právník 1907, zvl. výtisk; J. Š t o l l a, Krádež dle osnovy trestního zákona, Právník 1894, str. 409. Podle § 171 tr. z. z roku 1852 se dopustí krádeže ten, "kdo pro svůj užitek cizí movitou věc z držení někoho jiného bez jeho přivolení odejme". Účastenství neboli podílnictví na krádeži pak spočívalo podle §§ 185-186 a 464 tr. z. v přechovávání a ukrývání ukradené věci, v jejím zašantročení nebo převedení na osobu pachatele tohoto zvláštního deliktu.

38) Po zavedení korunové měny v roce 1892 se dosavadní 1 zlatý rovnal 2 korunám nové měny.

39) Srov. § 153 I. dílu tr. z. z roku 1803 a § 173 tr. z. z roku 1852.

nejen krádeže, ale i dalších majetkových trestných činů, byla již brzy kritizována právní praxí, neboť trestní zákon z roku 1852 se vlastně jevil přísnějším v posuzování majetkových zločinů než jeho předchůdce.

Jan Nep. Lhota vyslovil již v roce 1861 názor, že by současně platný trestní zákon měl zvýšit peněžitou sumu působící kvalifikaci trestných činů, a to zvláště u krádeže, zpronevěry, podvodu a veřejného násilí spáchaného zlomyslným poškozením cizího majetku. Důvodem je skutečnost, že na počátku 19. století se věci prodávaly za mnohem menší cenu a peníze měly tehdy větší hodnotu než v polovině 19. století.⁴⁰⁾ Částky rozhodné pro trestní posuzování činu byly zvýšeny až zákonem č. 73/1910 ř. z. ze dne 9. dubna 1910, který novelizoval v tomto směru platný trestní zákon.

Na druhé straně však trestní zákon z roku 1852 posuzuje mírněji případy recidivy. Zatímco podle trestního zákona z roku 1803 se stala krádež zločinem bez ohledu na hodnotu ukradené věci, byl-li pachatel již dvakrát předtím potrestán za zločin nebo přestupek krádeže, trestní zákon z roku 1852 k tomu přidal podmínku, že ukradené věci musí mít zároveň cenu větší než 5 zlatých.⁴¹⁾

Trestní zákon z roku 1852 v podstatě převzal beze změny sankční ustanovení předcházejícího trestního koexu. Podle obou byl trestem za zločin krádeže těžký žalář trvající od 6 měsíců do 1 roku, v případě přitěžujících okolností od 1 roku do 5 let. Jestliže ukradená věc měla hodnotu větší než 300 zlatých, měl být uložen trest těžkého žaláře od 5 do 10 let. Stejnou trestní sazbu stanovil za zločin krádeže i vojenský trestní zákon z roku 1855.

Přestupek krádeže se trestal prostým nebo tuhým vězením od 1 týdne do 6 měsíců s možností ztížení tohoto trestu, přičemž horní hranicí této trestní sazby zvýšil trestní zákon z roku 1852 z dosavadní tříměsíční podle trestního zákona z roku 1803.

Mnozí představitelé buržoazní právní vědy si uvědomovali zastaralost sankčních trestněprávních ustanovení. F. Joklík ve své příručce trestního práva z počátku tohoto století zdůrazňuje, že "tresty rakouského zákona trestního jsou přímo barbarské a zákon ten byl by dnes nesnesitelný, kdyby nedovoloval, aby tresty byly mimořádně jednak zmírňovány, jednak zaměňovány".⁴²⁾ Proto pravidelné tresty byly v té-

40) J. N. L h o t a , O kvalifikaci trestných činů dle sumy peněžité, Právník 1861, str. 65. Srov. též M. V r a ň á k , Trestný zákon z r. 1878 a jeho třídní povaha, Právní obzor 1950, str. 281.

41) Srov. § 156 I. dílu tr. z. z roku 1803 a § 176 tr. z. z roku 1852.

42) F. J o k l í k , Katechismus rakouského práva trestního (hmotného), Praha 1904, str. 58-59.

to době už spíše výjimkou a praxe používala často zmírnění trestů podle §§ 54 a 266 tr. z., jakož i záměny trestu za mírnější podle §§ 55, 260 a 261 tr. z.,⁴³⁾ a to nejen u krádeží, ale i u ostatních trestných činů, byly-li k tomu podmínky.

Vhodnější úpravou trestních sazeb za krádež a za další trestné činy se zabývaly také předkládané osnovy připravovaného trestního zákona, zvláště osnova uveřejněná na podzim roku 1909.⁴⁴⁾

Specifickým majetkovým deliktem svou povahou je pytláctví neboli krádež zvěře a škody způsobené na zvěři. Pytláctví považuje trestní zákon z roku 1852 za případ krádeže, která se z povahy svého spáchání stává podle § 174 zločinem, jestliže

a) hodnota ukradené věci činí více než 5 zlatých a zároveň

b) byla spáchána na zvěři, buď v lesích zahájených, nebo se zvláštní smělostí, anebo takovým pachatelem, který tím vedl takřka řádnou živnost.

Pytláctví je třeba odlišovat od krádeže dříví v lesích a lesního pychu. Osnova trestního zákona z roku 1909 už považovala pytláctví za samostatnou skutkovou podstatu odlišnou od krádeže.⁴⁵⁾

Trestní sankce platila i za překročení práva myslivosti. Postřelená zvěř se zaběhnutím na cizí pozemek stala v tu chvíli cizí věcí a bylo ji možno v tomto případě stíhat jen tehdy, dal-li k tomu svolení ten, kdo měl na příslušném pozemku právo myslivosti. Kdo si tedy takovou zvěř přivlastnil, dopustil se krádeže.⁴⁶⁾

Krádeže přestaly být podle § 187 tr. z. trestné, jestliže pachatel z účinné lítosti sám nahradil vzniklou škodu, a to dříve, než se soud či jiný orgán dozvěděl o jeho provinění. Krádeže spáchané mezi manželi, rodiči a dětmi a mezi sourozenci se považovaly za přestupky, jestliže tyto osoby žily ve společné domácnosti, a měly se trestat jen na základě žádosti hlavy rodiny podle trestní sazby stanovené za přestupek krádeže.

43) Srov. ZST, C 201/1860.

44) Srov. P. S t o r c h , Prozatímní osnova zákona trestního z měsíce září 1909, Právník 1910, zejm. str. 327.

45) Srov. k tomu § 174 odst. II. písm. g)/f)/ tr. z. z roku 1852; J. K a l - l a b , Trestní právo hmotné, Praha 1935, str. 233; P. S t o r c h , op.cit., str. 324; ZST, C 1269/1893; Národní listy 27. října 1894.

46) Knižní vydání trestního zákona z roku 1852, Praha 1873, str. 179.

IV.

Studium rakouských soudních statistik a archívního soudního spisového materiálu otvírá široké možnosti poznání třídnosti buržoazní justice v jejím přístupu ke stíhání a trestání krádeže, která byla nejčastěji páchaným majetkovým deliktem, jakož i objasnění závislosti majetkové kriminality v této oblasti na hospodářském a společenském vývoji v Čechách v epoše kapitalismu volné soutěže a jeho přerůstání v monopolistický kapitalismus.

Plně se potvrdila obecná závislost růstu zločinných i přestupkových krádeží na nedostatečných životních podmínkách třídy námezdně pracujících a masové nezaměstnanosti v období hluboké hospodářské krize po roce 1873. Přitom sociálně ekonomickou podmíněnost této majetkové kriminality nelze zaměňovat problematikou obecné kriminality sociálních živlů, i když také existence těchto sociálních skupin má své společenské a ekonomické kořeny.

Vedle krádeže, která mohla být podle trestního zákona z roku 1852 soudně trestným zločinem nebo přestupkem, znal rakouský právní řád i tzv. polní a lesní pych, který měl povahu správního deliktu a jehož stíhání a trestání náleželo do kompetence správních úřadů a bylo proto upraveno zvláštními správními předpisy.⁴⁷⁾

Polním a lesním pychem se rozumělo nejen drobné odcizování polního a lesního majetku, nýbrž i jeho různé poškozování a jiné přestoupení zákazů, stanovených příslušnými správními předpisy nebo vydaných správními úřady. Rozdíl mezi krádeží a pychem spočíval tedy jednak v obsahu skutkových podstat a stupni společenské závažnosti těchto deliktů, jednak v příslušnosti odlišných státních orgánů k jejich projednání a potrestání.⁴⁸⁾

Stejně jako výskyt krádeží a jiné majetkové trestné činnosti je i trestní ochrana existujících majetkových poměrů a výkon této ochra-

47) Lesní pych upravoval lesní zákon č. 250/1852 ř. z., polní pych společně nařízení ministerstev vnitra a spravedlnosti č. 28/1860 ř. z. a od roku 1875 zemské zákony o ochraně polního majetku (v Čechách zákon č. 76/1875 z. z. č.) Trestní zákon č. 117/1852 ř. z. znal vedle zločinných a přestupkových krádeží i zvláštní kvalifikovanou krádež, která byla přečinem, a to odcizení něčeho z hrobu (§ 306).

48) Srov. k tomu K. M a r x, Debaty kolem zákona o krádeži dříví, Spisy I, str. 133-172. Marx v této své stati z roku 1842 kritizuje jednání porýnského zemského sněmu, který se přiklonil k názoru, že lesní pych je krádeží, neboť jinak "mohli by si lidé myslet, že zemský sněm skutečně lesní pych za krádež nepokládá". Dále viz Č. K l i e r, Zpráva o referátu A. Zuckra "O některých nutných opravách trestního zákona", Právník 1895, str. 876. A. Zucker ve svém referátu vyslovil požadavek přesnějšího vymezení rozdílu mezi krádeží a pychem, neboť se v praxi oba pojmy často směřují a obyčejné sbírání jahod v lese bývá v některých případech kvalifikováno soudy jako krádež.

ny policejními a soudními orgány výrazem panujících sociálně třídních vztahů v dané etapě historického vývoje.

Třídní aspekty trestního stíhání se projevovaly zejména v rozpor-
nosti přísného trestání drobných krádeží nebo jiných podobných majet-
kových deliktů, páchaných nezaměstnanými a živořícími příslušníky
proletariátu z nouze a bídy, a vykořisťování námezdně pracujících
buržoazií, které bývá často označováno dělnickými listy jako legální
"zlodějství ve velkém".

Tabulka

Počty osob, které byly v jednotlivých letech odsouzeny za krádež:

Rok	Zločin krádeže		Přestupek krádeže (od okres. soudů)	
	Čechy	Morava+Slezsko	Čechy	Morava+Slezsko
1869	3 988	2 186		
1870	2 961	2 307		
1871	2 846	2 270		
1872	2 846	2 590		
1873	2 881	2 590		
1874	3 874	2 805	31 151	17 676
1875	3 330	2 839	30 521	17 882
1876	3 536	3 101	39 393	21 334
1877	3 831	3 414	43 757	24 422
1878	3 588	3 280	37 909	21 223
1879	3 303	2 906	38 905	19 657
1880	3 594	3 618	40 201	25 314
1881	3 940	3 717	38 561	24 928
1882	3 578	3 130	35 891	23 272
1883	3 354	3 224	37 837	24 826
1884	3 340	2 994	33 616	21 669
1885	2 998	2 873	37 667	22 335
1886	2 875	2 679	36 486	22 476
1887	2 838	2 750	32 143	22 396
1888	2 728	2 584	31 232	20 163
1889	2 708	2 741	30 139	20 990
1890	2 583	2 618	27 206	19 586
1891	2 693	2 593	26 821	20 834
1892	2 917	2 783	27 243	20 558
1893	2 567	2 291	26 732	19 372
1894	2 612	2 340	24 073	18 388
1895	2 265	2 088	21 783	17 616
1896	2 413	2 191	21 738	18 012
1897	2 515	2 335	23 231	18 337
1898	2 620	2 744	23 566	20 016
1899	2 611	2 407	20 179	17 431
1900	2 393	2 471	24 896	20 614

Tato tabulka byla zpracována na základě údajů rakouských soudních statistik: Statistisches Jahrbuch, Vídeň, 60. a 70. léta 19. stol. (až do r. 1881) a Oesterreichische Statistik, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege, Vídeň (od r. 1882).

DAS DIEBSTAHLSDELIKT UND SEINE BESTRAFUNG IN BÖHMEN IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES 19. JAHRHUNDERTS

Jan Ryba

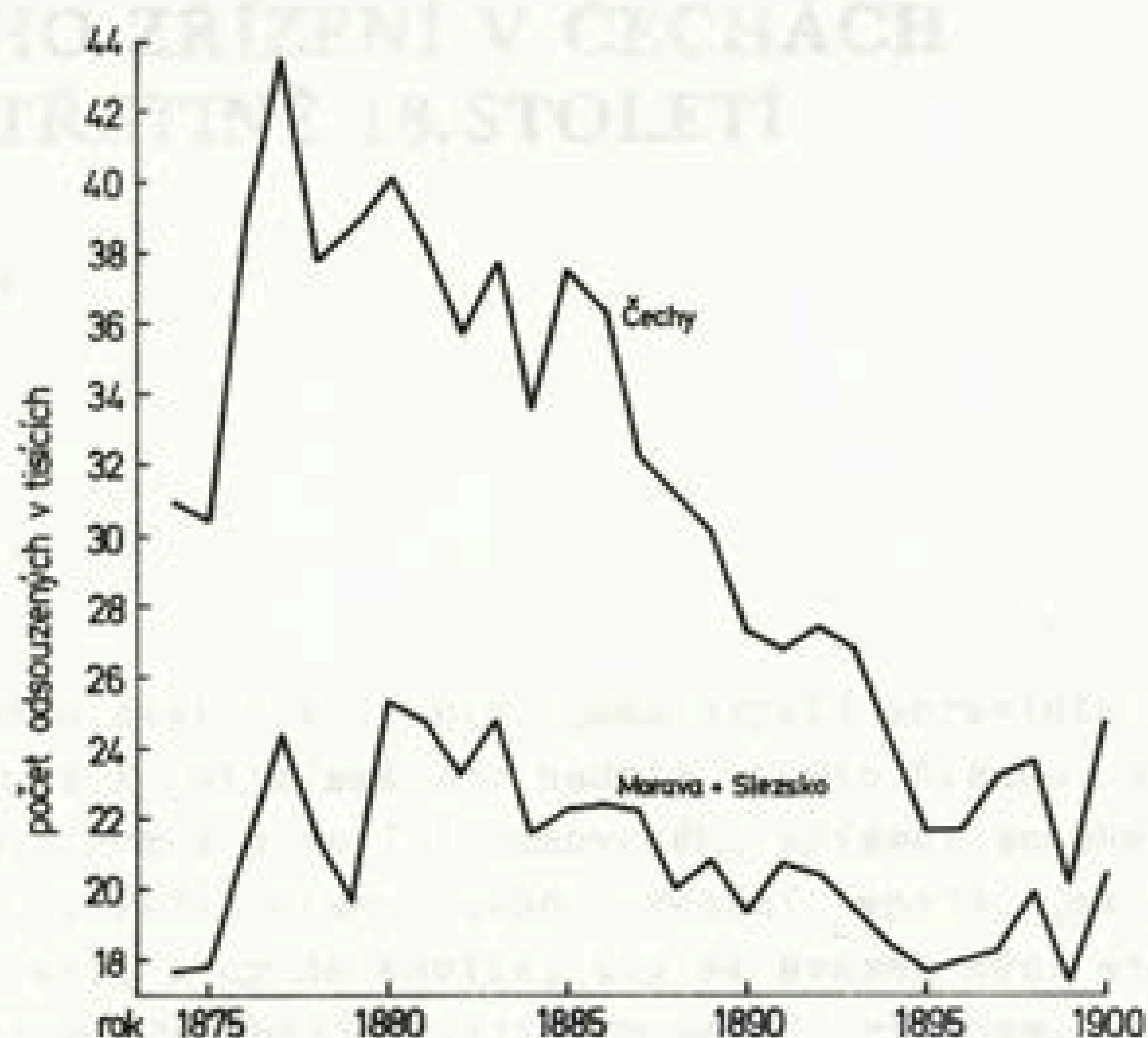
Zusammenfassung

Der Autor befasst sich in seiner Abhandlung mit der Problematik des strafrechtlichen Schutzes der Eigentumsbeziehungen in der bürgerlichen Gesellschaft in Böhmen im Laufe der zweiten Hälfte des vorigen Jahrhunderts, und zwar konkret mit der Frage der Verfolgung und Bestrafung des Diebstahls. Das Verbrechen und die Übertretung des Diebstahls stellen im untersuchten Zeitraum das am öftesten begangene und zugleich auch am öftesten bestrafte Vermögensdelikt dar.

Aus den statistischen Quellen sowie aus dem Aktenmaterial der Gerichtsarchive geht hervor, dass die Zahl der in den einzelnen Jahren begangenen Diebstähle von der sozio-ökonomischen Entwicklung der Gesellschaft deutlich bedingt ist und insbesondere in Zeiten der Wirtschaftskrise und Arbeitslosigkeit ansteigt, wo die Angehörigen der im Lohnverhältnis Beschäftigten und ihre Familien sich in unzulänglichen und kümmerlichen Lebensbedingungen befinden. Die Verfolgung und Bestrafung von Diebstählen und anderen Vermögensdelikten war nach Ansicht des Autors keine blosse Abwehrmassnahme der Gesellschaft gegen strafbare Handlungen, sondern bedeutete gerade im Hinblick auf die augenscheinliche Bedingtheit des Vorkommens von Vermögensdelikten durch die gesellschaftliche und ökonomische Entwicklung auch eine Art der Unterdrückung des Klassenkampfes der Arbeiterklasse durch den bürgerlichen Staatsapparat und zeichnete sich durch klare klassenbedingte Aspekte aus.

Der Autor behandelt im Zusammenhang damit auch das Rechtsbewusstsein der unterdrückten Klasse der Lohnarbeiter, das sich gesetzmässig von dem allgemein in den Rechtsnormen ausgedrückten Rechtsbewusstsein der herrschenden Klasse unterscheiden und mit diesem besonders im Falle der Beurteilung der Ursachen der Vermögenskriminalität in Konflikt geraten muss.

Přestupek krádeže

Zločin krádeže

